

www.harnoforskare.eu

BäfverNytt

MEDLEMSBLAD FÖR HÄRNÖSANDS SLÄKTFORSKARE • ÅRGÅNG 27 • LÖSNUMMER: 20 KR • NR 4/70 • DECEMBER 2017

Ny hembygdsbok
från Högsjö

God Jul & Gott Nytt År

Beskrivning av
emigrationsresa 1879

—SIDAN 5

Skamliga kvinnor, löska-
lägen och oäkta barn

—SIDAN 7

En julnatt i viksjö-
skogarna

—SIDAN 9

Albert från Härnösand
har OS-rekord!

—SIDAN 12

NUMMER 1/71 MARS 2018 - "ETT BREVKORT BERÄTTAR", ERNST BERGLUND I HÄRNÖSAND

BäfverNytt

Härnösands Släktforskare är en oberoende släktforskarförening ansluten till Sveriges Släktforskarförbund. Vi vänder oss i första hand till släktforskare men även lokalhistoriker, by- och hembygdsforskare finns bland våra medlemmar. Vi har medlemsmöte en gång i månaden, med undantag för sommarmånaderna.

Vid varje möte hålls ett föredrag, oftast av en inbjuden föredragshållare. Kvällen avslutas sedan med en fikastund. Förutom våra medlemsmöten brukar vi avsluta vintersäsongen med en bussresa.

Antalet medlemmar i föreningen i maj 2017, 188 betalande.

Medlemsbladet BäfverNytt utkommer 3-4 gånger per år.

Styrelsen

Ordförande: Björn Thunberg, ordf@harnoforskare.eu
 Vice ordförande: Magnus Holmqvist, viceordf@harnoforskare.eu
 Sekreterare: Lillian Rathje, sekr@harnoforskare.eu
 Kassör: Karl-Einar Borg, kassor@harnoforskare.eu
 Ledamöter: Gunnar Sâthe, gunnar@harnoforskare.eu
 Jan-Ola Nordin, janola@harnoforskare.eu
 May-Gun Nordin, maygun@harnoforskare.eu

Revisorer

Seved Granberg, sammankallande
 Yngve Wik, ledamot
 Ola Eriksson, ersättare, ola@harnoforskare.eu

Valberedningen

Gun Lundell, sammankallande
 Birgit Eldrot, birgit@harnoforskare.eu
 Christina Sjögren

Hemsideadministratör

Tony Jonsson

Hemsida

www.harnoforskare.eu

OBS! HÖJD MEDLEMSAVGIFT OCH NYTT KONTONUMMER!

Enskild medlem 150 kr/år; familjemedlem 50 kr/år; studerande upp till 18 år 25 kr/år; företag/föreningar 500 kr/år.

Avgiften betalas till Länsförsäkringar Bank 9024-5037243, Härnösands Släktforskare.

Glöm inte att ange namn, postadress och e-postadress.

Ordföranden har ordet

2 017 HAR SNART PASSERAT och vad har då hänt under det här året.

Januari - lyssnade vi till Nationens styvbarn – om judisk integration i några Norrlandsstäder. **Februari** – Domkyrkan nu och då om gamla gravar i kyrkan och om domkyrkan av idag. Släktforskningsdag med tema Sjöfolk och samarbete med föreningen Härnösand och Havet. **Årsmötet**

genomfördes i mars och efter mötet berättades det om norrländska industridramat. **April** - Arkivstaden Härnösand - Förenings-, Kommun-, Lands-, Landstings-, och Näringslivsarkivet presenterade sina verksamheter för åhörarna. **Samäkning till Viksjö i maj**. Besökte Västanåfallet, fick information om Västanå, kaffe i hembygdsgården och hembygdsföreningen och deras verksamhet presenterades och vi fick också information om viksjösläkterna.

Deltog vid släktforskardagarna i Halmstad. **Uppstart 29 augusti** - Huvudbanér och andra familjevapen samt heraldik lyssnade vi till i Sessionssalen som ligger i ett av stadens vackraste och äldsta byggnader – Rådhuset. **September** - projektet Anleda – internetsida med information från Ådalen presterades. **Oktober** - Acceptans eller utstötning? Ogifta mödrar i Ångermanland 1860-1930 – ur en doktorsavhandling från Umeå universitet 2016. **November** – Arkivens dag – många intressanta programpunkter på Landsarkivets program. Släktforskarna på plats och bistod med forskarhjälp och kaffeservering också i nov. arkeolog från Läns museet informerar om årets arkeologiska undersökningar.

Slutligen december och vi tar del av Johan Bures släktbok samt den släktgren som påvisats till Säbrå. Så till några händelser som berört mig under året.

Jag har bl.a. haft möjlighet att möta nya författare och för dem berätta om släktforskning. Av dessa var en Mikael Lindnord med hunden Arthur vars öde jag tror ni alla känner till. Den andra var Dagny Carlsson 105 år och bloggare. Under året har jag också tappat en mycket god vän och en fantastisk släktforskare nämligen Urban Lejon som bl.a. forskade på Gustav Vasas ättlingar. Urban har under många år kämpat med lungsjukdom men trots detta fortsatt med forskning och deltagande vid släktforskardagar. Forskningen kan ha varit vad som fått Urban kämpa så länge. Tre totalt olika livsöden men med samma vilja för att kämpa har jag genom släktforskningen fått möta. Tre möten som utan tvivel berikat mitt liv.

Så till slut, önskar jag er alla en fridfull Jul och ett riktigt Gott Nytt år.
Björn Thunberg

Bilden är ett montage

Foto: Örjan Leek.

INNEHÅLL

- 02 Styrelsen och övrig information
- 03 Ordföranden har ordet
- 04 Redaktionskommittén och information
- 04 Medverkande i detta nummer
- 05 Beskrivning av emigrationsresa 1869
- 07 Skamliga kvinnor, lönskalägen och oäkta barn...
- 09 En julnatt i viksjöskogarna
- 10 Hernösands stad i Ångermanland
- 12 Albert från Härnösand har OS-rekord!
- 15 Föreningen semestervila åt Ångermanlands husmödrar
- 16 Ramviksbo blev polis i Stockholm
- 17 Ny hembygdsbok från Högsjö
- 17 Efterlysning
- 17 Läsvärt från DISKULOGEN
- 18 Näringslivsarkivet i Norrland - NIN
- 18 Kommunarkivet
- 18 Kom in och minns!
- 20 Kallelse till årsmötet den 20 mars

*God Jul
&
Gott Nytt År*

Gör ett besök på hemsidan också!

December | 4/70

Redaktionskommittén

Ansvarig utgivare

Björn Thunberg
ordf@harnoforskare.eu

Redaktör

Gunnar Såthe
gunnar@harnoforskare.eu

Layout och design

Tony Jonsson
tonyjons@gmail.com

Medlemsrepresentant

Ola Eriksson
ola@harnoforskare.eu

Redaktionellt material

Allt bidrag till medlemsbladet skickas till redaktör Gunnar Såthe på ovanstående mejladress. Har du inte tillgång till mejl, skicka ditt bidrag till Tony Jonsson, Sörängetvägen 12 A, 891 41 Örnsköldsvik, 072-2009 114

Skriv gärna i ren text och det går även bra att skicka text som pdf-fil. Tipsa gärna oss om boktips!

Medverkande i detta nummer

Elisabeth Åberg, Lina Marklund, Mona Bergman, Stefan Bergman, Bo Östman, Örjan Leek, Anna Andersson, Amanda Vesterlund, Gunnar Såthe, Björn Thunberg, Daniel Nordin.

Tryck

Härnösands kommun

Beskrivning av emigrationsresa 1869

Avskrift av brev från Rickard Sundström till hans syster Eva Sundström och hennes man August Holmberg, skrivet den 24 juni 1869 (midsommarafton). Rickard Sundström beskriver sin emigrationsresa till USA. Eva Sundström och August Holmberg var vår farmor/mormor Margareta Botvids föräldrar.

TEXT: **ELISABETH ÅBERG**

EATON DEN 24 JUNI 1869.
Älskade syster och Sväger!

Jag får för det första tala om att vi allasamma har helsan och mår bra. Vår resa gick temligen bra, ehuru resan är det värsta för en som har familj åtminstone. Så ni var rätt kloka som inte gaf er ut i fjol när Johan var så liten.

Men för en ensam person kan det gå an om han blott får vara frisk och så är det bäst att hafva så litet med sig som möjligt. Vår resa gick ändå temligen bra, efter som vi hade ställt. Wi war på Nordsjön till Pingstdagen om qvällen. Wi hade tämligen wackert wäder men det gungade ändå förfärligt.

Så att wi hade inte warit på sjön mer än ett halft dygn innan sjösjukan utbröt, så att di började stå i alla hwar sitt hörn och kråkas, så att det blef så nedsölat så att man kunde inte gå någonstädes utan att trampa i sådant.

Och wi woro så olyckliga att få vår plats längst bak wid maskinen, så att der war mycket osundt, så att mamma låg mest hela tiden. Men ingen af oss andra war sjösjuka mer än Hilda något litet. Mat feck wi mycket dålig om morgnarna klockan 6, kaffe med kex och litet smör, middag kött med grynsoppa, som wi kunde hitta 2 gryn i ett half-

stop. Sedan qwällsward med te kex och litet smör. Men the och kaffe beganade wi för det mesta att diska kärnen med. När vi sedan kom fram till Hull om qvällen, måste wi vara

Rickard Sundström.

qwar på fartyget öfwer natten då en gubbe blef död under det de andra dansade. Sedan fick wi vara i Hull i tre dagar. Wi fick rum här och där i staden. Men fick alla gå till emigranthotellet och spisa, der wi likwäl fick litet bättre mat än på sjön. Andra dagen wi war i Hull ledsaga tolken oss ut till en park, som war så utmärkt wacker så att jag har aldrig sett så wackert ställe. Och der

fick wi soda watten. Och hade wi inte kommit dit så hade wi kunnat trott att det inte fanns något wackert i England, emedan städerna äro swarta utaf den myckna stenkolsröken från fabrikerna.

Och inga hus woro rappade utan de twättas. Wi lemnade sedan Hull den 20 Maj och reste genom England hwilket först såg ut som en blomstrande trädgård, men när wi kommo litet längre så war det bara städer och fabriker så att man kan med skäl likna hela England wid en stor stad.

Än fick wi åka genom en lång tunnel så att wi fick vara i mörkret en qwarts timma, än åkte wi högt öfwer en annan jernväg, än djupt under en annan. När vi kommo till Liwerpol fick gå wäl 2 Engelska mil, innan wi kommo till vårt kvarter. Der wi sedan fick vara till den 26 och slåss med loppor och löss, emedan det fans i parti der.

Jag bör även nämna ett ord om de Engelska fruntimmerna, hwilka inte såg alls trefliga ut medan de gingo med nakna armar och ben och trasiga och smutsiga, så att man kunnat bli rädd för dem, men fina i hufvudet utan alla gränser. Sedan den 26 fick wi gå ombord på ångfartyget Danmark.

När wi sedan kom wi ett stycke ut

på sjön, så stannade fartyget och vi undergick docktorsbesegtning, då många måste åter vända till Liwerpol som woro sjuka. Efter ett och ett halft dygn stannade vi wid den Irländka staden Qwinstone der det kom ombord yterligare 250 stycken menniskor, eller bofwar hwad jag skall kalla dem emedan det tycktes wara folk af sämsta klassen, och löss kröp det långa rader på dem.

Den 8 juni fick vi se Newyorks hamn, den wisade sig först som berg hade uppskutit ur hafvet men när vi komme lite närmare warsnade vi att det fans inte ett enda berg, utan wakra kullar som woro beväxta med wakra träd. Detta fick vi ligga på fartyget och se på ett helt dygn, emedan vi måste waccinera hwarunder en för kopporna fans ombord.

Vi fick gå opp allasamman på styrbord och fruntimmerna på akterdäck. Alla Swenskar Finnar Norskar och Danskar Tyskar Fransmän gick ner först, men Irländarna gömde till sist och rusade sedan ner alla på en gång och sprang omkull både doktor och tolk och allasammans. Men när det sedan blef frågan om att skicka efter polis så måste dem beweka sig.

Den 9 fick vi gå i land på små båtar och kom in i Castlegarden, der det war wäl 3000 personer. vi woro 1500 personer på wårat fartyg. Der träffade vi Calle Sundström och Gustaf Janson från Hammarby. Sedan andra dagen reste vi till Jamestown. Då det inte blef bättre än jag måste blifwa qwar i Newyork en dag längre än dom andra, emedan det inte fans några biljetter tryckta och vi måste owillkorligen hafwa alla hwar sin.

Sedan blef jag i sällskap med kusken Anderson från Kafweläs och hans trolofwade Maria Lundberg och hennes syster Anette och hennes bror Johan.

Di reste till Chikago. Vi woro på tåget två nätter och en dag. Wagnarna här på jernwwägarna äro långa med en gång i midten och stolar på ömse sidor, som hwar och en rymmer blott 2 personer.

Anette Lundberg och jag satt i en stol der vi fick

sofwa i knäet på hwarandra hwar sin stund. Sedan kom jag till Jamestown söndagen. Sedan om måndag reste vi till Merwill på sjön, sedan vidare på jernwäg till Buffalo, der det war så trångt på tåget, att vi några stycken pojkar måste sitta utanför på trappan. Sedan fick vi ligga på stationen der, från middagen tills klockan 11 på qwällen, då resan fortsattes till Oneida.

Dit vi framkom klockan 5 om morgonen. Sedan fortsattes resan till Eaton på hästar, då vi fick åka på våra kofertar bäst vi kunde, samt gå stycketals. Hela den här resan från Jamestown hade vi dock fritt för det vi skulle arbeta på jernwägen. Men är vi twugna att arbeta i 60 dagar annars får vi själfwa betala resan.

Vi får 2 dollar om dagen men om vi reser innan di 60 dagarna är slut så får vi inte ut wår fulla liqwid. Det är mycket strångt arbete, men man arbetar inte mer än 10 timmar om dagen och när det regnar då får vi inte arbeta. Jag står nu på knä wid min kista i ett gammalt rukel som hwarken har fönster eller dörrar, och bord och stolar talar vi inte om.

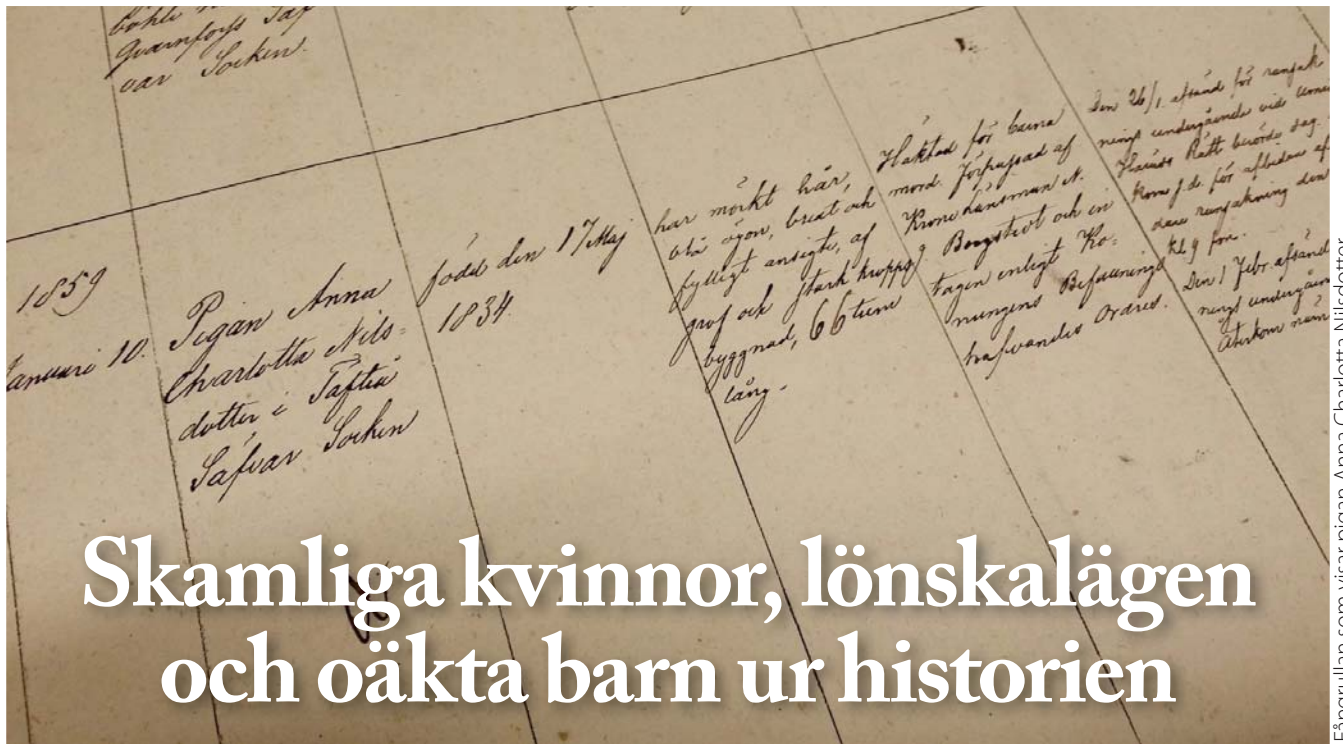
Vi har åtminstone fått hit en bra kokspis, men då är nu 18 personer som skall hafwa maten tillagad wid densamma. Men vi tar oss wäl fram nu så länge, vi skall wäl hoppas på bättre framdeles när vi blir rika. Maten är temligen dyr, ehuru det tycks wara öfwerflöd på den, men folket wärderar inte penningar här, dock kan man föda sig wäl på tre dollar i weckan.

Landet är wackert här i Newyork staten, med täcka kullar med almskog. Inga slätter finns, men ner i dalar-na ligger små städer. Inte mer än 2 Engelska mil i ser. Ingenting mer än en kär helsning från oss allasamman tecknar R. Sundström.

Wår adress är Eaton Madison C.O. N.Y. North Amerika. Men skall ni skrifwa måste ni göra det snart emedan vi inte wet huru länge vi blir qwar här. Jag har glömt att tala om att det blef en man och ett barn döda på sjön. //

S/S Denmark, National Line

Skamliga kvinnor, lönskalägen och oäkta barn ur historien

Fångrullan som visar pigan Anna Charlotta Nilssdotter

TEXT: LINA MARKLUND OCH MONA BERGMAN, LANDSARKIVET I HÄRNÖSAND

TEMAT FÖR 2017 års Arkivens dag var synd och skam vilket återspeglades i visningar, utställning och föreläsning som gick att ta del av på Landsarkivet i Härnösand under dagen. Det urval av berättelser som lyftes fram speglade sådant man försökt glömma och ibland också gömma i historien.

Det handlar om grupper av människor som inte passade in i det samhälle de levde i och om synen på moral och omoral. Artikeln kommer att berätta om några av de livsöden som kommit fram ur Landsarkivets ca 100 000 hyllmeter med arkivhandlingar.

Lönskaläge

Det första exemplet kommer från Gällivare tingslags häradsrätt där man kan läsa i domboken från 1775 följande:

”I anledning af Länsmannens Märten Elmströms angifwande, thet nijo ogifte Qwinspersoner här i Tingslaget födt oäkta barn, samt therfore blifwit af honom stämde, före kallades och förhördes

these jemte the af them utnämde lägersmenn, och berättade...”.

Nio kvinnor stod anklagade för lönskaläge, ett sedlighetsbrott som omfattade en sexuell förbindelse mellan två personer som inte var gifta. Anledningen till att respektive kvinna blivit anklagad är att hon blivit gravid och fött barn.

Hon berättar för domstolen vem lägersmannen (barnets far) är, men mannen nekar. Kvinnan ombedes då framföra bevis, vilket hon i de flesta fall inte kan. Därför frikänns mannen medan kvinnan som burit på beviset, barnet, döms för lönskaläge.

Straffet för lönskaläge var böter, dels till domstolen och dels till kyrkan. Kunde man inte betala böterna omvandlades straffet till kroppsstraff. I kvinnors fall var detta ett spöstraff med ris. Av de nio kvinnorna i det aktuella fallet var det en som fick sitt straff omvandlat, Magga Matsdotter, som straffades för lönskaläge för fjärde gången och dömdes att betala 40 daler silvermynt. Hennes straff blev omvandlat

till 10 par ris. I ett av lönskalägesfallen dömdes även mannen. Det var Kierstin Pålssdotter som erkände att hon fött ett oäkta barn och att lägersmannen var Olof Eriksson.

”Häremot nekade väl Olof i förstone, men sedan Kierstin åberopat witnen therom att Olof och hon flere gånger i Lars Nilssons stuga uti säng tillsammans legat, tilstod ändterligen Olof Eriksson lägersmålet, och att han är fader til thet af Kierstin födde men sedermera genom döden afledne barn. Och ty fälades Olof Eriksson samt Kierstin Pålssdotter att för theras nu första resa begångne lönskaläge böta, han tio och hon fem daler...”.

Det krävdes alltså ett ögonvittne till själva sexualakten för att mannen skulle erkänna sitt brott. Man kan också notera att mannen straff var dubbelt jämfört med kvinnans. Under 1800-talet avkriminaliserades sedan utomäktenskapliga sexuella relationer och 1855 var lönskaläge inte längre straffbart.

Barnamord

Under 1600-, 1700- och 1800-talen anklagades och dömdes tusentals unga svenska kvinnor för barnamord. Brottet ansågs vara en av samtidens största samhällsfaror och den som dömdes fick plikta med sitt liv.

Brottet barnamord innebar inte bara att ett barn blivit dödat utan det krävs ett medvetet och planerat handlande från kvinnan där hon redan från att hon upptäcker graviditeten försöker dölja den och tar barnets liv direkt det är fött. Dödsstraffet för barnamord togs bort 1861.

I en fångrulla från 1859 ur Kriminalvårdsanstalten i Umeås arkiv kan man hitta pigan Anna Charlotta Nilsson som dömts för barnamord. I rullan finns uppgifter om när hon föddes, hur hon såg ut, var och hur hon har dömts och andra uppgifter som var intressanta för fängelset. För att få mer information om själva brottet kan man läsa i domboken, i det här fallet från Umeå domsagas häradsrätt. Under rättegången, den 26 januari

1859, redogörs för Anna Charlottas liv från tidig ålder för att sedan koncentrera sig kring de händelser som ligger till grund för häktningen.

”Under synbar ånger och utgjutande av bittra tårar” erkänner sedan Anna Charlotta att hon blivit gravid och dödat sitt barn.”... förnekande ... Anna Charlotta Nilsson, att hon någonsin umgåtts med tanken att afdaga taga sitt senare foster, förrän hon – under wändan i födslostunden – inswept i mörker och blottställd för skarp köld – ögonblickligt efter det barnet med lif föddes i Jonas Olofssons i Täfteå fähus kl mellan 5 och 6 på morgonen den 29 sistlidne December, det sama afdatog genom strypning med ett om barnets hals hårdt tillknutet förklädesband.”

Hon berättar för domstolen att hon när värkarna sätter igång drar sig undan till fähuset och där i

ensamhet föder barnet som hon direkt dödar. Hon sveper därefter in barnet i förklädet och gömmer det på logen och går så åter in i huset där hon tjänar som piga. Hustrun i huset upptäcker att Anna Charlottas händer är blodiga och hon och hennes man hittar ganska snart det döda barnet och påkallar länsmanen.

Anna Charlotta erkänner direkt vad hon gjort. Hon dömdes till döden för sitt brott, men slipper till slut dödsstraffet efter att hon skrivit till kungen för att be om nåd. Straffet omvandlas istället till 28 dagars fängelse på vatten och bröd samt fem års arbete på tukthus.

Hospitalet

Den sista kvinnan som artikeln handlar om är Maria Margareta Majasdotter som skrevs in på Gädeå sjukhus 1881. Hon var då 24 år gammal och så kallad kriminalpatient. Hennes brott var mordbrand och i fängelsehandlingar från Kriminalvårdsanstalten i Umeås arkiv berättas att hon tänt eld på ett stall och en lada. Skälet till detta

Fotografi som visar en del av utställningen "å hospital – en utställning om mentalsjukvården".

var att en mansperson ”plägat narra henne in där och bedriva otukt med henne”. Hon tänkte då att om hon brände upp stallet så skulle hon slippa komma dit mera. Under domstolsförhandlingarna vid Nordmalings och Bjurholms tingslags häradsrätt i december 1880 begärs utlåtande från Kungliga Medicinalstyrelsen om hennes psykiska hälsa.

Maria blev förklarad som otillräknelig och inspärrad på Gådeå sjukhus. I journalen beskrivs hon som 164 cm lång och av ordinär kroppsbyggnad. ”Såväl ansigtsuttryck som fasoner väcka misstanke om att hon ej är riktigt normal”. Några år efter hon blivit inlagd hade hon en hemlig sexuell relation med en annan patient. De möttes vid det allmänna avträdet där ett par plankor i mellanväggen tagits loss. Detta resulterade i ett barn, Alfred, som snart efter födseln skickades till Allmänna barnhuset i Stockholm för att senare hamna i södra Sverige som fosterbarn. Maria Majasdotter blev med tiden en uppskattad väverska på sjukhuset och med tiden fick hon röra sig mer och mer fritt både inom och utanför sjukhusområdet.

I november 1926 blev Maria förflyttad till försörjningshemmet i Nordmaling och den 14 mars 1927 skrevs hon ut, oförflyttad, från Gådeå sjukhus. Hon var då över 70 år och hade varit inlagd där i 46 år.

Arkivmaterial är i sin natur en förstahandskälla. Det är dokumentation som tillkommit i sin samtid och som därför kan ses som ett råmaterial, historia på riktigt. Det innebär emellertid inte att man kan läsa eller använda sig av arkivmaterial oreflekterat. Förutom källkritiska perspektiv måste man vara medveten över hur vår egen samtid påverkar våra tolkningar av det förflutna. //

En julnatt i Viksjöskogarna

En berättelse om min far några år före min tillkomst!

TEXT: GUNNAR SÄTHE

Det var julnatten 1941 under andra världskriget. Julfriden hade sänkt sig över Viksjöbygden och i de flesta gårdarna hade nog folket gått till vila och många tänkte väl fara till julottan på juldagsmorgonen som på den tiden började klockan sex och var ett viktigt inslag i julfirandet!

Från kyrkbyn i Viksjö till byn Visåsen som ligger efter vägen mot Graninge är det cirka 15 kilometer. Där bodde på den tiden min far och mor med första sonen på mammas föräldragård. Pappa bodde tidigare på Getberget betydligt närmare kyrkbyn.

Han hade sedan tidig ungdom varit aktiv sångare i kyrkokören, där han var körkamrat med kyrkvaktmästaren och brukade hjälpa honom att tända ljusen och göra i ordning allt som hörde ihop med julottan både inne i kyrkan och utanför.

Strax efter klockan ett på julnatten var han så färdig att leta fram sin cykel och trampa iväg de 15 kilometrerna ner till kyrkbyn. De första 6-7 kilometrerna från Visåsen var det bara skog innan man nådde ner till Villola. Det var under krigsåren och det pågick kolning lite var stans i skogarna, och mellan Visåsen och Villola hade också SCA kolning på gång.

Det var en kolare från Graninge som hade hand om milorna där och han var så kallad gudsförnekare som varken trodde på himmelen eller motsatsen. Det enda heta stället han kände till var insidan

på en kolmila. Han var uppe på en av milorna med en fotogenlykta som belysning för att titta till och klubba toppen på milan så att inga hål skulle slå upp. Pappa hade nu lämnat hemmet och cyklat någon kilometer och då blir det ett kraftigt medlut och lätt att trampa så han började att öva på en av sångerna som skulle sjungas i kyrkan.

Med sin kraftiga tenorstämma klämde han i med ”Ära vare Gud i höjden och frid på jorden...” och så vidare så att det hördes vida omkring på den stora tallheden. Milorna låg bara en liten bit från landsvägen och kolaren var just färdig med milan för att lämna den men tvärstannade med lyktan i handen.

Han hörde tydligt sången som lika tydligt kom som från himlen ökade i styrka och rullade fram som en orkan i den mörka julnatten. Han blev chockad och rädd och sökte sig till den lilla kolarkojan som låg strax intill milorna, där satt han tillintetgjord och kluven när han väntade på dagningen.

När det så började ljusna tog han sig ner till byn Villola där det fanns en telefon och ringde skogvaktaren och begärde en kamrat för att kunna fortsätta sitt arbete, vilket han också fick. Förmodligen hade han denna julnatt i sina tankar under långa tider!

Jag som i min ungdom följde min far när han körde höskrinna och timmerlass och då fick ta del av hans sångarglädje har full förståelse för den känsla som kolaren upplevde denna Julnatt!

Nedtecknat av sonen Gunnar Sätthe efter en berättelse av min fasters man Lars Bohlin. //

Hernösands stad i Ångermanland,

Korteligen beskrifwen af D Joh. Otto Hagström, Provincial Medicus i Östergötland.

TEXT: MATS BARRDUNGE

HERNÖSANDS STAD i Ångermanland, Hernösand en Upstad, men likwäl Sjöstad, belägen på en Ö eller stor holme, Härnön kallad, wid Botniska wiken, 48 mil ifrån Stockholm. Staden är bygd emot wästra sidan af Ön, hwarifrån den skiljes med et sund af ungefär 163 alnars bredd, räknad gent öfwer sundet ifrån det nyare färgeriet eller Kronholmen til Staden.

På södra sidan af Staden har man i forna tider kunnat lägga ända intil sjöbodarne med stora lastade skepp; men i senare tider, sedan watnet mer och mer utfallit, har hamnen på den sidan blifwit härtil obeqwäm: deremot kan man ännu på wästra sidan, för sundets beqwäma djup, gå med lastade skepp ända intil sjöbodarna, hwarigenom Stadsens inwånare äga mycken fördel. Staden är ej försedd med Slott eller Fästning.

Utom Kyrkan, äro alla bygnader af trä, och husen nog trångt anlagde, med smala och ibland krokiga gator. Här gifwes wid pass 900 mantalsskrefne personer, hwaribland räknas det skepsfolk, som merendels städjas från landet, til sjöfartens, skeppens och fiskeriets betjening. Gemenligen bo Stadens Båtsmän wintertiden på landet och betjena om sommaren sina i Staden warande husbönder. Wid det här inrättade Gymnasium äro

7 Lectorer, deribland en åt Medicinä Doctor. Ingen Lector har här något Präbende Pastorat, som wid andra Gymnasier är brukeligt, icke heller hafwa Docentes och Dicentes några Socknegångar sig enskilt ärligen tilslagne. Den, som sutit 4 år i Gymnasium och ärnar resa til Academien, anmäler sig hos Consistorium om Rekommendation af Rector Gymnasii hos Högw.

Prästerskapet uti någon wiss Prowins af Stiftet, antingen i Westerbotn, Ångermanland, Medelpad eller i Jämtland. Denna Recommendation kallas här viaticum, och at resa härmed, heter viaticera hos dem, hwilket endast sker, då en studerande tänker lämna Gymnasium och försoga sig til Academien.

Gymnasisterna härstädes gå klädde uti mäst blå kappräckar, i det stället wid andra Gymnasier i Riket brukas almännerligen kappor. Intet något Kongl. mindre Herr Stipendium är ännu inrättat wid detta Gymnasium. Trivial-skolan består af en Rector, en Conrector, en Apologist och 3 Collegå.

När Staden först anlades, som förmenas skedt år 1584, blefwo honom skänkte til utrymme nästa hemmanen Håf och Fågelsta, bestående den tiden af 2 nitton tiugufjerdedels upodlad jord. Dessa ägor

användes nu på det sätt, at Stadsens inwånare ärligen upbruka, plöja, göda, så, och til ängwall igenlägga, hwar och en sin afskilda del, utaf förenämde mark: ganska så användas häraf något til åkerbruk, emedan höwäxten befinner här löna och betala sig bättre, än säd, hwilken genom skepsfart merendels kan ärhållas ifrån Stockholm, Finland och andra orter, när deremot höet, med större möda, om icke omöjlighet, köpes och förskaffas.

De öfrige til förutnämde twänne Hemman wid donationstiden lydande, och då skogwurne, samt mästadels sterile ägor, äro nu sedermera til en stor del af inwånarena instängde, häfdade, och på bemälte sätt, genom plögning, gödsel och såning, förwandlade til gräsbärande ägor, hwilka här kallas Wretar, ty wret och äng äga en och samma betydning.

Et hemman, Wangsta wid namn, af något mera än två tredjedels Mantal, är ock sedermera til Staden köpt, så at Staden nu för tiden utaf nyssnämde upbrukade ägor, mästadels föder ärligen 30 til 40 hästar, 240 kor, 200 getter, och wid pass 80 til 90 får. Utägorna äro omkring Staden ännu någorlunda tilräckelige til mulbete, äfwen och skog til gärdsell, men ej til timmer eller husbyggnad. Fiskeri öfwas

här uti omliggande hamnar i synnerhet af strömming, hwilken fångas med not och de så kallade stötor, hwarmed ungefärligen 70 Borgare, som och kallas Fiskare, hela sommaren sysselsättas, och kunno dermed nära sig, samt Stadsens inwånareoch en del af landet med tilräckeligit förråd af salt strömming, den de ock til en del låta afskeppa til Stockholm.

I förra tider har Staden ägt frihet, at med et eller flera skepp segla til utrikes orter, men nu ej vidare än til Stockholm; dock har Staden nyligen fått tilstånd, at sfsätta något träwärke til Skåne, samt därstädes tilbyta sig spannmål til Stadens och landets förnödenhet. Stadsens egna fartyg äro nu 8 til antalet, hwilket antal mer ökas än minskas.

Mästadels förrätta de 3 resor om sommaren til Stockholm med fartygen, som då lastas, dels med bräder ifrån grof- och fin-bladiga sågar, (af hwilka senare twenne verk äro i Ångermanland uprättade), dels ock med något stångjärn ifrån Bruken, samt andra på landet uphandlade persedlar, såsom smör, talg, fläsk, kött, lax, strömming, tjära, träske-dar, finare och gröfre wäfnader med mera.

Deremot afhemtas med samma fartyg ifrån Stockholm, salt, win, hampa, tobak och spannmål, när derpå ej gifwes nog förrod i orten, med annat, som nu ej kan upräknas, såsom kram- och specerie-waror, hwilka föras från Stockholm, och dels i Staden wid frimarknaden, dels wid bytesplatserna på landet afsättas. Tobaksplanteringen har ingen ännu försökt.

Trä- och Humlegårdar af något särdeles värde finnas icke ännu. Förläggare til Bergsbruk, eller deras Factorer, gifwas ej heller; men at Borgerskapet, särdeles de, som drifwa handel med bräden, måste årligen ligga i mer och mindre förskott hos almogen, samt betala deras utlagor, det har varit och är ännu brukeligit.

Om wintern drifwer Borgerskapet handel med alle-handa fogel och wildt, som i landet fångas och stjutes; samma fogel äger Staden frihet, at i landet upföda, och til Kongl. Hofwet afföra, hwilken afförsel, under winter-månaderna sker gemenligen med slädar, då skinnwarorna, hwilka i landet finnes, såsom bock-get-kalf-älg-och Rehnshudar, til betäkning på fogellasten, föres med til Stockholm at försäljas.

Men nödiga handtwärkare är Staden någorlunda försedd, emedan här äro 2:ne Kopparslagare, 2:ne Hattmakare, 2:ne Skräddare, 2:ne Glasmästare, 2:ne Klensmeder, 2:ne Snickare, 3:ne Skomakare, 1 Bokbindare, 1 Garfware, 1 Spiksmid, 1 Bundtmakare, 1 Perukmakare, 1 Gullsmid, 1 Bagare, 1 Hofslagare, 1 Sadelmakare, 1 Krukmakare, 2:ne Färgare och en Apothekare; warande

merendels alla dessa hwar i sin konst, Mästare.

Af Färgerien gifwes här twenne stycken, och wid den ena är en wacker och fördelaktig häftmangel inrättad. Uppå sistledne Riksdag bekom Staden egit priwiligerat Apotheque. Fabrique blef här anlagd år 1742, genom å hufwud-Interessenter af Stadens Handlande. Wid denna Fabrique äro 6 Gesäller, en Mästare och nödiga Läringar samt spinnerskor.

Här tilwärcas af det i landet wäxta linet, samt af in-och utlänsk ull och bomull åtskillige ylle- och linnewäfnader, som blommerat Linne-Utlast, faconerat och randigt Franskt Lärft, randiga näsdukar, randig bomulswäf, Damast-drälls Serwietter, Parkum, blommerat ylle Sattin, blommerat ylle Kaffa, skuren och oskuren Kaffa, Schagg, rutigt ylle Danzigertyg med mera. Prof äro och upwiste af blommerade Sidentyger, som här kunna tilwärcas. Et Linne-tryckeri med flere färgor på siden och linne, är ock priwiligerat, at här anläggas.

Uti sjelfwa Staden tilwärcas annars i Privata hus en ansenlig myckenhet wäfnader af Dräller och Lärfter, både gröfre och finare slag, utaf det lin, som i landet wäxer. Desse Drällar och Lärfter afsändes sedan til större delen på Stockholm.

Skepsbyggeri är här wäl icke så jämt eller ständigt inrättat, dock äro många skepp här bygte af Furu, både i nyare och förra tiden, så för Kronans, som Privatas räkning. Det forna swedjandet, sågwärken, Jernbruken och Skepsbyggerien giöra nu någon afsaknad på skogen, och påminna wederbörande om den nödiga skogsplanteringen på skoglösa ställen.

Den Swenska Mercurius, Tredje Årgångens Fjerde Del, Bestående af Månaderna April, Maj och Junius 1758, s. 1186-1190. //

”Tobaksplanteringen har ingen ännu försökt.”

JOHAN OTTO HAGSTRÖM, f. 1716 Frösön, Jämtland. d. 1792. Studerade vid gymnasiet i Härnösand 1733-36 och var medicine student i Uppsala samtidigt med Nils Gissler.

Vikarierade som lektor vid gymnasiet i Härnösand för Gissler under hans sjukdom läsåret 1752/53, blev 1754 provinzialmedicus i Östergötland. //

Albert Öberg uppvaktades på 100-årsdagen 1988 av självaste IOK-presidenten Samaranche som den manlige olympier som levtt längst. Den övriga prissamlingen går inte heller av för hackor.
Bildproduktion: Örjan Leek.

Albert från Härnösand har OS-rekord!

TEXT: BO ÖSTMAN

VID OS I STOCKHOLM 1912 tävlade friidrottaren Albert Öberg från Härnösand på 10 000 meter i tryckande värme. Han är fortfarande den manlige svenske olympier som har blivit äldst, drygt 101 år. På 100-årsdagen den 24 augusti 1988 uppvaktades han av självaste IOK-presidenten Juan Antonio Samaranche.

Simhopparen Signe Johansson Engdahl från Stockholm blev dock världens äldste olympier och var så när som på några dagar 105 år när hon avled 2010. Hon deltog i OS i

Paris 1924 och blev femma.

Fäktaren Louis Sparre hette ursprungligen Luigi Petro, var född och uppväxt i Italien och blev mångårig nära vän till Anders Zorn. Han blev över 100 år liksom friidrottaren Edvin Wide (född i Finland) med tre OS 1920-1928 och tre medaljer.

Fäktaren Hanna Olsen var med i OS både 1924 och 1928 och tillhör 100-årsklubben.

Petade bort blivande OS-guldmedaljören!

Albert Öberg kvalificerade sig för OS efter en tuff strid om olym-

piaplatsen med i första hand Josef Ternström från Gävle. Men det gick bra ändå för Ternström som med en femteplats i terrängloppet i OS faktiskt ingick i det svenska laget som tredje svensk och vann lagtävlingen i tryckande värme. Det understryker naturligtvis också hur starkt det var av Öberg att ta sig till OS genom att slå ut Ternström på dennes specialdistans.

Året före spelen hade rikstränarna fått ögonen på honom och höjd- och längdhopparen Karl Bergh från Kramfors, men född i Härnösand. Båda fick då tydliga instruktioner

och direkta order att gå i "rationell träning" inför spelen i Stockholm. Så det var bara att lyda... Båda blev också olympier.

Öberg disponerade krafterna väl i värmen

Albert Öberg, eller "Abba" som han oftast kallades 60 år före en berömd musikgrupp, gjorde också en stark prestation i det första heatet av tre på 10 000 meter. Det var mördande varmt på Stockholms Stadion. Efter 5 000 meter var bara åtta av tolv startande kvar på banan. Redan efter fyra av de 25 varven hade Pene från Böhmen och Hellawell från USA gett upp.

Efter sjätte varvet bildades en förtrupp med tre, men både George Lee, Storbritannien, och William Kramner, USA, gav upp när Hannes Kolehmainen från Finland drog upp tempot. I den andra gruppen med tre fanns Albert Öberg och John Eke från Sverige samt senare tvåan Joe Keeper, Canada. Alla tre tog sig

i mål och hade disponerat krafterna bra. Albert Öberg fick sjätte platsen efter en heroisk kamp mot värmen och de medtävlade. Han blev visserligen varvad av segraren Kolehmainen men var den ende som blev utslagen i heatet trots att han hade häng på femteplatsens Ernest Glover från Storbritannien.

Alla övriga tvingades bryta en efter en! Öbergs tid blev 35,45,0. Hans distriktsrekord på 33.57,0, drygt två minuter bättre än det som gällde 1909, hade med råge räckt till en andraplats tätt efter Kolehmainen.

De flesta i OS-finalen fick också medaljer!

15 "uthållighetslöpare" kvalificerade sig för finalen redan dagen efter försöksheatet som onekligen hade kostat på. Onekligen ett tufft program. Bara elva av femton orkade ens ta sig till start. Bland dem som saknades fanns svenskarna Martin Persson och John Eke, han

som länge hade kämpat i samma klunga som Albert Öberg i försöket men dragit ifrån på sluttampen.

Bara fem orkade fullfölja finalen som Hannes Kolehmainen vann och det är nog enda gången merparten av deltagarna i en stor OS-final har fått medaljer. Ende svensken Mauritz Carlsson, som kommit trea i andra försöksheatet, tillhörde dem som bröt. Av de 30 deltagare som kvalificerat sig till OS-heatet fullföljde inte 14 av dem och i finalen bröt ytterligare sex medan fyra inte kom till start.

Kolehmainen segrade även i terrängloppet och på 5 000 meter efter en spurtstrid (!) med världsrekordhållaren på 10 000 meter Jean Bouin från Frankrike. Han hade inte ställt upp på specialdistansen på grund av värmen utan sparat sig för 5 000 meter...

Finländaren blev därmed först i raden av landsmän som under 1900-talet skulle stå för landets "guldålder" på de längre distanser-

Sådan var stilen. "Abba" Öberg med IFK-emblemet på bröstet under ett uttagningslopp inför OS. Bildproduktion: Örjan Leek.

na. Han satte även världsrekord på 25 000 och 30 000 meter och vid OS i Helsingfors 1912 var det han som tände den olympiska elden. Året efter OS fanns Albert Öberg bland dem som fick delta i uttagningarna till engelska mästerskapen. Han flyttade ganska snart till Gävle och Gefle IF där han alltså blev klubbkamrat med just Josef Ternström som han inför OS knipit platsen ifrån på 10 000 meter.

Syskonen och mamman levde också ovanligt länge

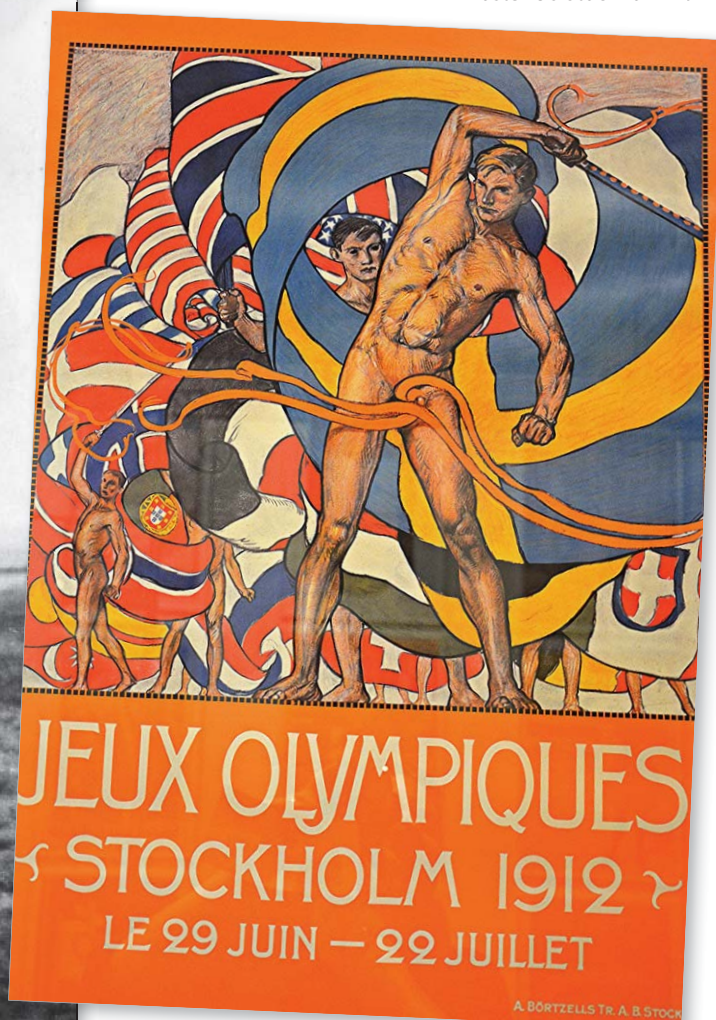
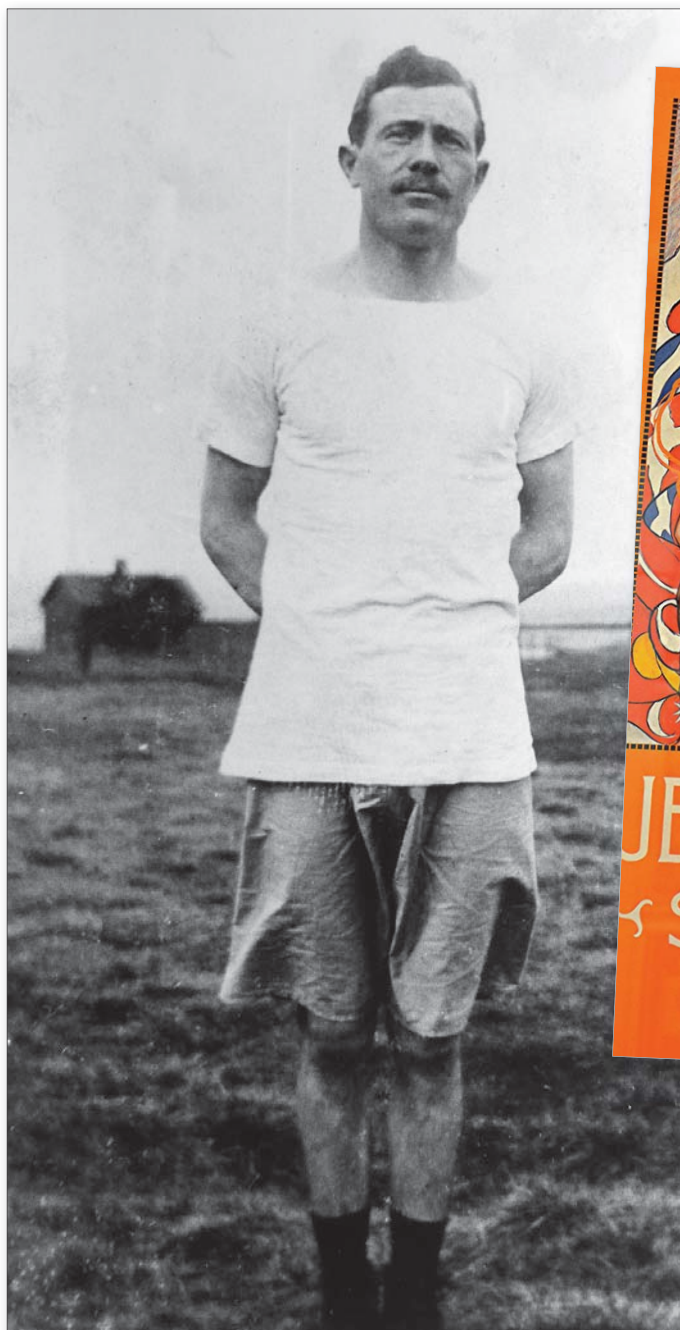
”Abba” Öbergs släkt hade stark

förankring i trakterna i och kring Härnösand. Farfar flyttade dit från Gudmundrå och farmor från Stigsjö. Pappan Johannes Öberg var timmerman och gårdsägare i Härnösand. Han gifte sig med Anna Brita Olsson från Stigsjö och de fick sex barn. Även hon blev drygt 101 år!

Och ”Abbas” syskon levde också ovanligt länge för att vara på den tiden. Per Vilhelm blev 98 år, Anna Eugenia 94 år, Johan Arvid och Oskar Fredrik blev båda 86 år och Viktor Emanuel 81 år. Albert var det fjärde barnet i raden. Samtliga bodde kvar

i Härnösand livet ut utom Anna Eugenia som var kvar i Härnösand med sin man Knut Edvard Hägglund så länge han levde, men dog i Sundsvall 33 år efter honom 1980.

Föräldrarna till Albert Öbergs maka Ester Maria Pettersson var gamla Härnösandsbor även om mamman Margareta Kristina, född Forsner, var född på Hemsön. //

Poster OS Stockholm 1912.

”Abba” Öberg i sin krafts dagar efter en träningsrunda i Härnösand. Notera de vida knäbyxor.

Bildproduktion: Örjan Leek.

Föreningen semestervila åt Ångermanlands husmödrar

Kanske känns sommaren och semestertiderna långt bort för många just nu under den mörkaste delen av året. Men kan ni föreställa er hur det var att vara hemmafru under mitten av 1900-talet? Då var det inte tal om någon semester eller vila. Det var matlagning, disk, tvätt och annat hushållsarbete dagarna i ända. Och här börjar historien om Föreningen semestervila åt Ångermanlands husmödrar.

TEXT: **AMANDA VESTERLUND, TIDIGARE ARKIVPEDAGOG PÅ FÖRENINGSAKIVET VÄSTERNORRLAND**

TORSDAGEN DEN 2 NOVEMBER kunde man, på Arkivcentrum Nord, höra Föreningsarkivet Väster-norrlands arkivchef Anna Andersson berätta den fina berättelse som Föreningen semestervila åt Ångermanlands husmödrars efterlämnade arkiv berättar.

Det var de socialdemokratiska

kvinnoorganisationerna runt om i Sverige som lyfte frågan om kvinnornas behov och önskan om ledighet. Efter andra världskrigets slut hade dessa tankar fått ordentligt fäste i Ångermanland. En förening bildades och en villa i Rö köptes in. Huset renoverades, personal anställdes och sommaren 1945 kom de

alla första husmödrarna på semester till Solebo, som semesterhemmet kallades.

Det gick till som så att man anmälde sig till en semesterkurs. Semestervilan bedrevs alltså i en slags studiecirkelform och var mycket populär. Under sin vistelse på Solebo behövde man varken diska, laga mat eller städa, det ordnade föreståndarinnan Lizzie Andersson och den övriga personalen. Och att semesterkurserna var mycket uppskattade vittnar gästböckerna om. Här är ett exempel:

Wi tackar för tio härliga dagar

I solebos gemak och hagar

Vi bara vilar och äter

Ej något vårt sinne fräter

Goda kamrater, Lissie som en sol så mild

Allting himmelsvidt från vardagen skild,

Dessa enkla rader vittne bär

Att Solebo en välsignelse för trötta kvinnor är!

Verksamheten rullade på i 25 år, och tusentals husmödrar semestrade på Solebo. Men

Bilden från sidan 16 i minnesskriften "Drömmen som blev verklighet."

som med allt annat går det även trender i hur man ska spendera sin semester. Familjesemestrar var i ropet och Solebo fyllde inte längre samma funktion som när det startade.

Sommaren 1969 blev den sista då man 1970 lämnade återbud till de inbokade gästerna och sedan sålde fastigheten till Landstinget.

Tack vare att föreningens efterlämnade handlingar finns kvar kan vi fortfarande ta del av detta intressanta stycke kvinnohistoria. Vill du fördjupa dig mer i semesterhemsverksamheten är du varmt välkommen att titta på

Bilden från sidan 17 i minnesskriften "Drömmen som blev verklighet."

arkivet hos Föreningsarkivet Västernorrland på Kusthöjden i Härnösand. I arkivet finns också minnesskriften "Drömmen som blev verklighet" som beskriver de flesta semesterhem för husmödrar runt om i Sverige. //

Ramviksbo blev polis i Stockholm

Många av er i föreningen känner igen denna polis - han har varit föreningens ordförande under ett år vilket ordförandeskap övertogs av nuvarande, Björn Thunberg. Vi pratar alltså om Jan-Ola Nordin. Redaktören har hittat texten i Västernorrlands Allehanda den 3 december 1977.

UTAN TVEKAN är det mycket hårdare att vara polis i dag i Stockholm än bara för några år sedan, berättar Jan-Ola Nordin på besök hos föräldrarna i Bölen, Ramvik. Jan-Ola har tjänstgjort som polis i samband med så dramatiska händelser som bankdramat på Norrmalmstorg 1973 med 36 timmars avspärning och det blodiga ambassaddramat i april 1975. Tjänsteuppdrag som på ett särskilt sätt etsat sig fast i minnet, även om en polismans vardag ofta är fylld av våld, tragik och dramatik,

speciellt i en storstad.

—Det känns skönt att komma hem till mamma Tora och pappa Folke och hemgården med dess jordbruk och djur. Därför brukar jag samla mina lediga dagar och övertider för att få koppla av ordentligt i den här lugna och fina miljön, säger Jan-Ola, där han sitter i köket och blir serverad ett aftonmål av Tora, som ser så glad ut över att ha sonen hemma.

Ville pröva något nytt

—Det var i augusti 1971 som jag

flyttade ner till Stockholm. Anledningen var att jag ville se mig om och pröva lite nytt. Därnere har jag gått i polisskola i ett år och sedan nu följt två års praktik. I tre månader har jag också fått pröva stockholmspolisens ledningscentral. Det är både tekniskt och i övriga avseenden en imponerande anläggning.

—Numera tjänstgör jag som polisassistent i Södermalmsområdet. Tyvärr har vi brist på personal och det gör att övertiderna blir många och långa.

Svårt få folk att stanna

—Trots att stockholmspoliserna har 800 kr i tjänstetillägg är det svårt att få folk att stanna. Särskilt polisfamiljer med barn försöker att så fort som möjligt, efter den avtalsbundna tjänstgöringen i Stockholm, få plats på mindre orter eller landsbygden.

—Ute på tjänsteuppdrag måste poliserna numera obligatoriskt gardera sig mot ”övertäckningar” genom att vara två.

Narkotikasprutor som vapen mot polisen

—I tunnelbanan t ex är det helt nödvändigt att vara flera poliser. Där samlas berusade och narkomaner. Då kan vid bråk riskerna vara stora för överfall. Narkomanerna använder i många fall sprutor som vapen och trycker in dem på polismännen, genom kläder och allt.

—Sådana gånger kan polismännen bli smittade av gulsot genom de infekterade spetsarna och det kan få mycket otrevliga och svåra följder med lång sjukdomstid.

Vandalisering för 11 milj. kr. i tunnelbanorna

—Apropå tunnelbanorna är skade-

görelsen och vandaliseringen fruktansvärd där och beräknas kosta 11 miljoner kronor per år. Enbart glasskrossningen beräknas gå på närmare 61 000 kr per dygn.

—Väskryckningen har blivit allt mer omfattande och ett tidens tecken är också det starkt ökade antalet lägenhetsbråk, som vittnar om människornas otrygghet och främlingskap framhåller Jan-Olof, eftertänksamt.

—I fråga om lägenhets- och familjebråken tycker jag det är en fördel att ha en kvinnlig polis med, som ofta har en fin förmåga att tala mänsikor till rätta och lugna ner dem. [...]

Det känns skönt att hjälpa till hemma

—Det känns skönt och riktigt att hjälpa till med lantgårdssysslorna när jag är hemma, säger Jan-Ola, när han ger kossorna hö och klappar om ”Rumba”, i yngre år en bra travare.

Jan-Ola är intresserad av friluftstid och lägger ner mycket frivilligt arbete i Friluftsförbundet, som sekreterare och i praktiskt arbete. //

Ny hembygdsbok

”Utansjö med omnejd del II - Levnadsöden och händelser från Högsjö socken under 1900-talet” är min andra hembygdsbok och den här gången är det berättelser från bygden och inte enbart Utansjö. Boken innehåller 250 sidor med 24 kapitel och inleder med förhållandet i socknen 1900 och 1905 och avslutas med skrotstölderna på Utansjöfabriken 1952. Där emellan en och annan mordbrand, bedrägerier, till och med resandesällskapet Taikons besök i Veda. Läs mer på hemsidan www.utansjo.se eller www.facebook.com/utansjo

För mer information: skicka ett mejl till tonyjons@gmail.com eller ring 072-2009 114.

Pris: 200 kr plus 45 kr porto.

Forskarhjälpningar

Läsvärt!

I DISKULOGEN 117 juni 2017 finns en mycket läsvärd artikel som alla borde läsa. Det handlar om ”Reflektioner kring vår hobby” där författaren Anders Möller tar upp källkritik.

Nu när originalkällorna blir digitaliserade och mer lättåtkomliga kan det löna sig att gå igenom tidigare släktgrenar för att se om det går att hitta nya uppgifter.

Ska man bara ”samla på sig” uppgifter från nätet eller hellre lägga ner tid till att leta i originalkällorna?

Genom digitaliseringen så kan släktforskarna delas in i två huvudgrupper - ”släktforskarna” och ”släktsamlare”. Och visst stämmer det till en stor del det han skriver. Har du möjlighet så läs hans artikel.

Efterlysning

Söker uppgifter om bergsfogden i Gävle 1708-1715, **Bengt Ekman**. Gift sig i Solna (AB) 14/3 1697 med Kristina Hiortenberg. Makarna fick sonen Jonas, född 1700 i Stockholm och dog i Åre (Z) 17/7 1793.

Ekman var bosatt i sjätte kvarteret 1708; femte kv. 1709-1712; andra kv. no 85 1713-1715. Sista året han bor kvar i Gävle nämns han som fiskal. Hans gård övertas av Jakob Verner. **Någon som vet vart Bengt Ekman med familj tar vägen efter tiden i Gävle?**

Redaktören.

ARKIVERAT

Näringslivsarkiv i Norrland - NIN

Näringslivsarkiv i Norrland-NIN är en ideell förening vars ändamål är att driva ett näringslivsarkiv för Norrland i Härnösand. NIN:s främsta uppgifter är att hjälpa företag i allehanda arkivfrågor, erbjuda kvalificerade arkivtjänster och säker förvaring till företag samt att främja vetenskaplig forskning och utgöra ett samverkansorgan mellan näringslivet och de vetenskapliga institutionerna.

TEXT: DANIEL NORDIN, ARKIVCHEF, NÄRINGSLIVSARKIV I NORRLAND - NIN

NÄRINGSLIVSARKIVEN i Sverige kom till för att förhindra att arkiv efter nedlagda företag förstördes eller skingrades, något som Riksarkivet varnade för redan i början av 1970-talet. Näringslivsarkiv i Norrland-NIN var Sveriges 5:e näringslivsarkiv i ordningen när vi 1985 startade vår verksamhet i Arkivhuset på Nybrogatan 17 i Härnösand.

Mer om vår historia och näringslivsarkivens uppkomst kan man läsa om i vår jubileumsskrift från 2010-”Näringslivsarkiv i Norrland- ett 25-årigt initiativ för företagsarkiven” (det går ju nu mot ett 35-årigt initiativ).

Hos oss på NIN förvaras ca 650 företagsarkiv, där de allra flesta är öppna för forskning för vem som helst. Arkiven sträcker sig från början av 1500-talet fram till 2017. Vår äldsta handling rör ett markköp i Högsjö 1507 och finns i bruksarkiven efter det som kom att bli Grängeverks AB.

NIN har några riktigt stora deponeer; Mittmedia AB (VA och NN), Kubikenborg Aluminium AB, Nordea (Sundsvallsbanken), Metso Paper AB/Valmet AB (Sunds/Metso), Fortum AB (Hälsingekraft m.fl.), Norrskog, Statkraft Sverige AB (Grängeverken AB), Logosol AB och Molin Bil AB som några exempel, men vi tar också hand om

ett stort antal små företagsarkiv, samt en mängd helt ofinansierade arkiv efter företag som avvecklats eller försvunnit genom historien. Många av dessa är också omfattande, ibland mycket gamla och väldigt forskningsintressanta.

Bland de stora ofinansierade arkiven finns t.ex. Fosfatfabriken Ljungaverk m.fl., Härnösands Grafit AB, Norrfoto AB med föregångare, TMD Friction AB (Bromsbandsfabriken Långsele) och Tobaksmonopolet Härnösand.

Vi har vårt säte i Härnösand och vårt kansli och våra arkivlokaler på Arkivcentrum Nord, där vi varit med i uppbyggandet av samarbetet med Riksarkivet-Landsarkivet i Härnösand, Härnösands kommun-arkiv, Föreningsarkivet Västernorrland och Landstingsarkivet Västernorrland.

I Härnösand har vi tillsammans över 13 mil arkivhandlingar och i den gemensamma forskarsalen på Arkivcentrum Nord kan man ta del av handlingar från praktiskt taget alla samhällssektorer. Hos oss på NIN finns som sagt spännande material från 500 års Norrländsk näringslivshistoria, vilket betyder att man i våra arkiv kan hitta både historiskt och modernt värdefullt källmaterial i form av skriftlig dokumentation, bilder, film, kartor

och ritningar från företag, näringslivsorganisationer, fackföreningar och personer; arkiv från järnbruk, sågverk, verkstäder, fabriker, varv, manufakturverksamhet, tidningar, tryckerier, fotografer, målerier, åkerier och mycket mer.

Att arkiven används och efterfrågas är mycket viktigt för oss och alla som är intresserade av våra arkiv är välkomna att besöka oss på Arkivcentrum Nord, vår hemsida och vår Facebooksida. Man kan även finna alla våra arkiv i Nationella Arkivdatabasen (NAD) på Riksarkivets hemsida.

När det gäller släktforskning kan man givetvis släktforska i våra arkiv. Är man släkt med ”rätt” person, dvs din släkting var ägare av ett bruk eller direktör för ett stort företag, kan man hitta hur mycket information som helst, men även om vanliga arbetare och tjänstemän kan det finnas värdefull information i bruksböcker, avräkningsböcker, arrendekontrakt, dagsverkesbok, journaler, korrespondens, protokoll, fotografier och tidningsklipp.

Bruken blev ofta självförsörjande samhällen med skola, kyrka, fattigvård, handelsbod och egen djurhållning så där finns en mängd möjligheter att finna just din släkting.

Läs mer om hur man hittar personer i räkenskapsböcker i arti-

keln "Folk i bokföringen" i Sveriges släktforskarförbunds årsbok från 1991, skriven av Håkan Axelsson. I det mer moderna materialet kan du hitta din släkting främst i lönehandlingar och anställnings-handlingar, men det kan också finnas fackföreningar, tjänstemannaföreningar, idrottsföreningar, diskussionsklubbar eller liknande kopplade till ett företag.

Näringslivsarkiven är en stor och djup källa att ösa ur och vi hjälper dig gärna när du besöker oss. Om du inför ditt besök tittar i våra förteckningar på NAD och kanske också kontaktar oss innan du kommer så kan du få ännu bättre och snabbare hjälp. //

Kommunarkivet

TEXT: **STEFAN BERGGREN,**
KOMMUNARKIVARIE

SLÄKT- OCHHEMBYGDSS-
FORSKARE brukar oftast använda de statliga arkiven som källor till sin forskning; husförhörslängder, soldatrullor och lantmäteriverkets handlingar till exempel. Kommunarkiven blir i dessa sammanhang många gånger förbisedda, trots att de innehåller intressant information som kompletterar släkträdets beskrivningar.

Till att börja med kan det vara värt att nämna att de historiska kommunsammanslagningarna gjort att upphörda kommuners handlingar omhändertagits av den kommun man gått upp i. Således återfinns i Härnösands kommunarkiv handlingar från Säbrå, Häggdånger, Högsjö med flera tidigare kommuner.

Människor och fastigheter hänger ofta ihop på ett eller annat sätt. När det gäller fastigheter och lantmäterier har inte Lantmäteriverket all dokumentation, som man kanske

tror. Det finns vita fläckar på kartan som de kommunala handlingarna bidrar till att belysa. I städerna fanns förr ett kommunalt lantmäteri där tomter och fastigheter hanterades, och därför kan man hitta stadens äldre fastighetsdokumentation i kommunarkivet. Notera att detta alltså gällde för staden, landsortskommuner behövde inte ha ett lantmäteri. År 1972 upphörde de kommunala lantmäterierna.

Dokumentation som bidrar till levnadsteckningar för personer finns också i kommunarkivet. Den borgerliga kommunen övertog ansvaret för utbildning från kyrkan och betygskataloger och annan skoldokumentation finns att ta del av som hjälper till att bredda bilden av en person. Har man lärare i släkten bakåt kan även personalrelaterade handlingar finnas. Naturligtvis återfinns i kommunarkivet socialdokumentation av olika slag. Fattigvård, barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd och olika typer av kristidsnämnder innehåller information som kan adderas i släktforskandet. Protokoll och akter kan belysa – och ibland motsäga – den muntliga familjehistorien som den förtäljs över julbordet. Hur var det egentligen med TOMAS LEDINS farfar, Jonas, blev han utauktionerad på torget i Härnösand till en bondfamilj på landet där han fick arbeta hårt, som Tomas fått berättat för sig? Kommunarkivet fick i uppgift att ta fram information om Jonas Ledin av produktionsbolaget inför inspelningen av tv-programmet "Vem tror du att du är?".

Svaret är: Nej, det blev han inte. Både protokoll och räkenskaper i Fattigvårdstyrelsens arkiv visar att Jonas blev utackorderad (snarlikt ord men med en helt annan innebörd) till en bonde i Säbrå. Han var duktig i skolan, signalerar betygen, och fick en konfirmationskost-

ym betald av fattigvården. Spåren i arkiven ger närmast intrycket att han antagligen inte fick arbeta mer på gården än bondens egna barn.

Viktigt att understryka är att sekretess råder för känsliga socialuppgifter som är yngre än 70 år. Sådana handlingar prövas alltid innan eventuell tillgång ges till dem.

Härnösands kommunarkiv håller till på Arkivcentrum Nord och har drop in-öppet 9.00–12.00. Vill man komma en eftermiddag måste man ringa och boka tid 0611-34 80 00. //

Kom in och minns!

Är du medlem i någon förening?
Vet du vart föreningens arkiv är?

Föreningensarkivet Västernorrland har väldigt mycket arkivmaterial från olika föreningar i Ångermanland. Kanske även er föreningens arkiv finns hos oss. Du är hjärtligt välkommen in till oss på Arkivcentrum Nord (ACN), Härnösand. Här kan du få reda på om just ert arkiv redan finns hos oss och passa på att titta vad som finns. Du kan även få information om vår verksamhet.

Är du intresserad? Boka in en tid hos oss.

Ring arkivchef Anna Andersson
Tfn: 076-119 65 20

Föreningensarkivet
Västernorrland

B Föreningspost

Avs: Härnösands Släktforskare
c/o Björn Thunberg
Norra Kyrkogatan 22 C
871 32 Härnösand

Kallelse till årsmöte

Föreningens medlemmar kallas till årsmöte
tisdag den 20 mars klockan 18.00.

Mittnordensalen, Landsarkivet, Härnösand.

Styrelsen

FJÄRRVÄRME | VATTEN | ELNÄT | ÅTERVINNING | BIOGAS | VINDKRAFT

Vi bidrar till ett
ekonomiskt,
socialt och
ekologiskt hållbart
Härnösand.

För alla generationer.

**HÄRNÖSAND
ENERGI & MILJÖ**

– Du kan lita på oss!

www.hemab.se